

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΩΝ

Τ. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ.— *Ἡ ἀναγκαία μόρφωσις τῶν ποινικῶν δικαστῶν.*

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ.— Περὶ τῆς σωματικῆς νόσου ὡς λόγον διαζυγίου ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς δικαστηρίοις*, ὑπὸ *Κ. Μ. Πάλλη.*

Κατὰ τὸ παρ' ἡμῖν ἰσχύον δίκαιον ἐκ τῶν σωματικῶν νόσων λόγον διαζυγίου ἀποτελοῦσι μόνον ἢ πρὸς συνουσίαν ἀνικανότης ἢ ὑφισταμένη κατὰ τὴν σύναψιν τοῦ γάμου καὶ παρατεινομένη πέρα τῆς τριετίας (νομ. ἀριθ. ἄρθρ. καὶ Κρητικοῦ Καταστατικοῦ ἄρθρ. 53 στοιχ. Γ' ὁμοίαν διάταξιν περιέχει καὶ τὸ Κυπριακὸν Καταστατικὸν ἐν ἄρθρ. 75) καὶ ἡ λέπρα (νομ. ἀριθ. ἄρθρ. καὶ Κρητικοῦ Καταστατικοῦ ἄρθρ. 53 στοιχ. α', στ'. Ὅμοίαν διάταξιν περιέχει καὶ τὸ Κυπριακὸν Καταστατικὸν ἄρθρ. 75). Τοῦναντίον τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια ἀπήγγελλον τὴν διάζευξιν καὶ δι' ἄλλας σωματικὰς νόσους ἢ πάθη παρὰ τὴν ἐν τῷ νόμῳ μὴ ἀναγραφὴν αὐτῶν ἐν τοῖς λόγοις τοῦ διαζυγίου ποιούμενα οὕτω διὰ λόγους σκοπιμότητος χρῆσιν τῆς οικονομίας «συγκαταβάσεως λόγῳ». Οὕτω τὸ ἐπισκοπικὸν δικαστήριον τῆς μητροπόλεως Τρίκκης διὰ τῆς ἀπὸ Ἀπριλίου 1706 ἀποφάσεως (ἔρα φύλλ. 113 β τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως ταύτης ἐν Νομοκαν. Μελέτ. σελ. 84-85) ἀπήγγειλε τὴν διάζευξιν ἐπὶ τῇ αἰτήσῃ τοῦ ἀνδρὸς διὰ σωματικὸν πάθος τῆς γυναικὸς: «ὄθεν ἀποσκοπήσαντες ἡμεῖς πρὸς τὸ τοῦ ἀνδρὸς ἐνδεὲς καὶ ἀδύνατον τοῦ βιωτεῦεν ἄνευ γυναικὸς θεραπείας καὶ εἰς τὸ χρῆσασθαι καὶ ἀλλοτρίοις τρόποις πρόχειρόν τε καὶ ἔτοιμον, καὶ πρὸς ἄλλ' ἅττα ὑφέρεται εἰσθότα τοῖς ἀκουσίως συνοικοῦσι κινδυνώδη τε καὶ ὀλέθρια διεξέξαμεν αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων...».

Ἀποτελεῖ δὲ τὸ σωματικὸν πάθος ἢ νόσος λόγον διαζυγίου: I. ὡσάκις ἢ θεραπεία αὐτῆς ἦτο ἀδύνατος ἢ καὶ δυσχερής. Οὕτως ἀπήγγειλε τὴν διάζευξιν διὰ τὸ ἀνίατον νόσημα τῆς γυναικὸς ἢ ἀπὸ 10 Ἰουνίου 1806 ἀπόφασις τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου τῆς ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου¹. Ἡ ἀπὸ 18 Αὐγούστου 1862 ἀπόφασις τῆς πατριαρχικῆς συνόδου ἀπήγγειλε τὴν διάζευξιν, διότι ἡ γυνὴ «διὰ τὸ ἀνίατον ἢ δυσίατον τοῦ σωματικοῦ πάθους ἢ νόσου δὲν ἠδύνατο νὰ καθυποβληθῇ εἰς παντοειδεῖς ἐργασίας» κατὰ τὸ ἔθος τοῦ τόπου. Διὸ ὑπαρχούσης ἐλπίδος ἰάσεως δὲν ἀπηγγέλλετο τὸ διαζύγιον². Δυσιάτου οὔσης τῆς σωματικῆς νόσου

* Ἐξήγησις συντετηγημένων λέξεων: Νομοκαν. μελέτ.=Νομοκανονικαὶ μελέται ὑπὸ Κ. Ι. ΔΥΟΒΟΥΝΙΩΤΟΥ, τόμ. Α', 1917.—ΝΟΠ=Νομολογία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου ὑπὸ Μ. Γ. ΘΕΟΤΟΚΑ, 1897.

¹ Ὅρα κώδικα ἐπισκόπου Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου σελ. 119 ἐν Ἡπειρωτικοῖς Χρονικοῖς ὑπὸ Π. Πουλίτσα τομ. Ε' σ. 105. ΝΟΠ. σ. 253.

² Ὅρα τὸ ἀπὸ 16 Φεβρουαρίου 1870 πρακτικὸν τῆς πατριαρχικῆς συνόδου ἐν ΝΟΠ σ. 253.

τὸ διαζύγιον ἀπηγγέλλετο μετὰ τὴν ἀποτυχίαν ἀποπειράς θεραπείας ἐπιστημονικῆς. Οὕτως ἀπεφάνητο καὶ ἡ ἀπὸ 5 Μαρτίου 1873 ἀπόφασις τῆς πατριαρχικῆς συνόδου¹

II. ὡσάκις ἦτο εἴτε 1) τοπική, ὡς α') τυφλότης· οὕτω ἡ ἀπὸ 2 Δεκεμβρίου 1876 ἀπόφασις τῆς πατριαρχικῆς συνόδου ἀπήγγειλε τὴν διάζευξιν διὰ τὴν τυφλότητα τοῦ ἀνδρός, ἧς ἔνεκεν δὲν θὰ ἠδύνατο οὗτος νὰ συντηρῇ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τεχνητόμενα τέκνα² ἢ β') ἀφόρητος δυσωδία ἢ ἀποφορὰ ἐκ τοῦ στόματος· οὕτω δι' ἀποφάσεως Ἀρχιερέως, διὰ γράμματος ἀδήλου πατριάρχου κυρωθείσης³, ἀπηγγέλθη τὸ διαζύγιον διὰ τὴν ἀφόρητον ἐπ' ἀνδρὶ δυσωδίαν τοῦ στόματος τῆς γυναίκος «δι' ἣν αἰτίαν ἀδυνάτως ἔχων πάντι προσεγγίζειν αὐτῇ ἄχρηστόν τε καὶ μάταιον καὶ ἀνεύρηγον ὅλως ἀνεδείκνυτο αὐτῷ τὸ τοῦ γάμου μυστήριον», ἢ γ') χοιραδικὴ ἐξόστωσις τῆς κνήμης· οὕτω διὰ τοιαύτην αἰτίαν ἀπήγγειλε τὸ διαζύγιον ἡ πατριαρχικὴ σύνοδος διὰ τῆς ἀπὸ 18 Αὐγούστου 1862 ἀποφάσεως⁴ ἢ δ') ὄζαινα· οὕτω διὰ τοιαύτην αἰτίαν ἀπήγγειλε τὴν διάζευξιν ἡ ἀπὸ 5 Μαρτίου 1873 ἀπόφασις τῆς πατριαρχικῆς συνόδου⁵ τούναντίον βραδύτερον διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 43 ἔτ. 1886 ἀποφάσεως, ἐδέξατο ὅτι ἡ ὄζαινα δὲν ἀποτελεῖ λόγον διαζυγίου⁶. Εἴτε 2) καθολική. Οὕτω τὸ ἐπισκοπικὸν δικαστήριον τῆς μητροπόλεως Λαρίσσης διὰ τῆς ἀπὸ 8 Δεκεμβρίου 1756 ἀποφάσεως⁷ ἔλυσε τὸν γάμον «διὰ τὸ ἐμπαθὲς ἄγαν καὶ ἀτόμως ἔχειν τὴν γυναῖκα ταύτην, ὥστε μόλις δύνασθαι τὸν ἀέρα πνέειν». Τὸ δ' ἐπισκοπικὸν δικαστήριον τῆς μητροπόλεως Τρίκκης διὰ τῆς ἀπὸ 6 Σεπτεμβρίου 1747 ἀποφάσεως⁸ ἔλυσε τὸν γάμον «διὰ τὸ βεβλαμμένην εἶναι αὐτὴν (τὴν γυναῖκα) σχεδὸν καθ' ὅλα τὰ τοῦ σώματος μέλη». Τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον τῆς ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου διὰ τῆς ἀπὸ 4 Ἀπριλίου 1817 ἀποφάσεως ἀπήγγειλε τὴν διάζευξιν διὰ λώβην τοῦ ἀνδρός⁹ ὁ σελησιασμὸς ἢ ἐπιληψία ἐλογίσθη ὡσαύτως λόγος διαζυγίου· οὕτω διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην ἀπηγγέλλθη τὸ διαζύγιον δι' ἀποφάσεως τῆς πατριαρχικῆς συνόδου ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου 1872¹⁰ καὶ ἀπὸ 31 Ἰουλίου 1878. Ὅτι τὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια ἀπήγγειλαν τὴν διάζευξιν οὐ μόνον διὰ μίαν σωματικὴν νόσον ἢ πάθος, ἀλλὰ

¹ ΝΟΠ. σ. 254.

² ΝΟΠ. σ. 254 - 255.

³ Κανονικαὶ διατάξεις ἐκδ. Μ. Γεδεὼν τόμ. - Β' σ. 207 - 208.

⁴ ΝΟΠ. σ. 253.

⁵ ΝΟΠ. σ. 254.

⁶ ΝΟΠ. σ. 256.

⁷ Ὅρα φυλλ. 142 α τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως ταύτης ἐν Νομοκαν. μελέτ. σ. 82.

⁸ Ὅρα φύλλ. 93 β τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως ταύτης Νομοκαν. μελέτ. σ. 84.

⁹ Ὅρα Κώδικα τῆς ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου ἐν Ἠπειρωτικοῦ. Χρονικοῖς τόμ. Ε' σ. 127.

¹⁰ ΝΟΠ. σελ. 253.

καὶ διὰ πλείονας ἅμα, ἦν, πάνυ εἰκός. Οὕτω τὸ ἐπισκοπικὸν δικαστήριον τῆς μητροπόλεως Τρίκκης διὰ τῆς ἀπὸ Ἀπριλίου 1706 ἀποφάσεως¹ ἀπήγγειλε τὸ διαζύγιον διὰ τὴν πάθησιν ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τῶν ποδῶν, δι' ἣν δὲν ἐδύνατο αὕτη νὰ βαδίσῃ ἀχειραγώγητος τοῦ μεταβῆναι ἐπὶ πολὺ ἢ ὀλίγοι διάστημα ἢ πόρρω ἢ ἐγγὺς βλέπειν, ἀλλ' ἐκατέρων τῶν ἐνεργειῶν ἀποστέρηται ἀνεπιτηδεῖα γέγονεν, ἐπεὶ ἔλεγεν οὐ δύναται τὸ τοῦ πολυταράχου τούτου βίου διαπλέειν πέλαγος».

III. Ὅσαίς ἡ σωματικὴ νόσος ἢ τὸ πάθος εἴτε ὑφίστατο ἤδη κατὰ τὴν τέλεισιν τοῦ γάμου² ἠγγόνει δὲ τὴν ὑπαρξίν αὐτῆς ὁ ἕτερος τῶν συζύγων³ εἴτε διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν δηλώσεως ἀνυπαρξίας νόσου ἢ πάθους, εἴτε δι' ἀποκρύψεως ὑπάρξεως τοιαύτης. Οὕτως ἡ ἀπὸ 18 Αὐγούστου 1862 ἀπόφασις τῆς πατριαρχικῆς συνόδου⁴ ἀπήγγειλε τὸ διαζύγιον διὰ πάθος τῆς γυναικός, ὅπερ οἱ γονεῖς αὐτῆς δὲν ἐδήλωσαν πρὸς τὸν ἄνδρα καὶ ὅπερ οὗτος δὲν ἐδύνατο νὰ ἀντιληφθῇ «διὰ τὸ μὴ δύνασθαι κατὰ τὰ ἔθιμα τοῦ τόπου τοὺς νέους βλέπειν τὰς νέας⁵». Εἴτε 2) δὲν ὑφίστατο κατὰ τὴν τέλεισιν τοῦ γάμου ἐμφανισθὲν μετ' αὐτὴν καὶ ὑφιστάμενον καθ' ὃν χρόνον ζητεῖται ἡ διάζευξις. Ὁ χρόνος τῆς ἐμφανίσεως τῆς νόσου ἢ τοῦ πάθους α') ὅτε μὲν δηλοῦται ἐν τῇ ἀποφάσει. Οὕτω ἡ ἀπὸ Ἀπριλίου 1706 ἀπόφασις τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου τῆς μητροπόλεως Τρίκκης⁶ ἀπήγγειλε τὴν διάζευξιν διὰ νόσον ὑφιστάμενην ἀπὸ δύο ἡδὴ ἐτῶν. Ὅτε δὲ β') δὲν δηλοῦται δι' ἀριθμοῦ ἐτῶν ἀλλὰ διὰ τῆς λέξεως μακροχρόνως· οὕτως ἀπήγγειλε τὴν διάζευξιν διὰ τὴν μακροχρόνιον νόσον τῆς γυναικός ἡ ἀπὸ 6 Σεπτεμβρίου 1747 ἀπόφασις τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου τῆς μητροπόλεως Τρίκκης⁷.

IV. Ἡ βεβαίωσις τοῦ δυσιάτου ἢ καὶ τοῦ ὄλως ἀνιάτου τῆς νόσου ἐγγίγνετο συνήθως δι' ἰατρικῆς γνωμοδοτήσεως⁸. Τὸ ἐπισκοπικὸν δικαστήριον πρὸ τῆς διὰ σωματικὴν νόσον ἢ πάθος ἀπαγγελίας τοῦ διαζυγίου συνήθως ἐπεριῆτο ν' ἀποτρῆψῃ τοῦτο διὰ νουθεσιῶν καὶ παραινέσεων⁹.

¹ Ὅρα φύλλ. 113 β τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως ταύτης ἐν Νομοκαν. μελέτ. σ. 84 - 85.

² Ὅρα τὴν ἀπὸ 18 Αὐγούστου 1862 ἀπόφασιν τῆς πατριαρχικῆς συνόδου ἐν ΝΟΠ. σ. 252.

³ Ὅρα τὰς ἀποφάσεις τῆς πατριαρχικῆς συνόδου ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου 1872 ἐν ΝΟΠ. σ. 253. ἀπὸ 23 Ἰουνίου 1873 αὐτ. σελ. 253 - 254 καὶ ἀπὸ 31 Ἰουλίου 1878 αὐτ. σ. 255.

⁴ ΝΟΠ. σ. 253.

⁵ Ὅρα καὶ τὴν ἀπὸ 23 Ἰουνίου 1873 ἀπόφασιν τῆς πατριαρχικῆς συνόδου ἐν ΝΟΠ. σ. 253 - 254.

⁶ Ὅρα φύλλ. 113 β τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως ταύτης ἐν Νομοκ. Μελέτ. σελ. 84 - 85.

⁷ Ὅρα φύλλ. 93 β τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως ταύτης ἐν Νομοκαν. Μελέτ. σ. 84.

⁸ Ὅρα τὴν ἀπὸ 4 Ἀπριλίου 1817 ἀπόφασιν τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ δικαστηρίου τῆς ἐπισκοπῆς Δρυϊνουπόλεως καὶ Ἀργυροκάστρου ἐν σ. 127 τοῦ κώδικος τῆς ἐπισκοπῆς ταύτης ἐν Ἡπειρωτικοῖς χρονικοῖς τόμοι. Ε' σ. 106. Ὅρα καὶ τὴν ἀπὸ Μαρτίου 1873 ἀπόφασιν τῆς πατριαρχικῆς συνόδου ἐν ΝΟΠ. σ. 254.

⁹ Ὅρα τὴν ἀπὸ Ἀπριλίου 1706 ἀπόφασιν τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου τῆς μητροπόλεως Τρίκκης ἐν φύλλ. 113 β τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως ταύτης ἐν Νομοκαν. Μελέτ. σ. 84-85.

V. Τὸ ἐκκλησιαστικὸν δικαστήριον ὁσάκις ἀπήγγελλε τὸ διαζύγιον δι' ἀνάτονον σωματικὸν πάθος ἢ νόσον **1)** τῆς γυναικὸς ὑπεχρέου τὸν ἄνδρα νὰ παρέχη τῇ γυναικὶ πρὸς τῇ ἑαυτῆς προικῶα καὶ ἐξωπροίκω οὐσίᾳ εἴτε α') καὶ χρηματικὸν τι ποσόν, ὡς λ. χ. ὥρισεν ἡ ἀπὸ 31 Ἰουλίου 1878 ἀπόφασις τῆς πατριαρχικῆς συνόδου¹ εἴτε β') τὰ πρὸς τὸν βίον ἐπιτήδεια κατὰ πάντα τὸν βίον αὐτῆς. Τοῦτο δ' ἔν τε τῇ περιπτώσει καθ' ἣν ἡ γυνὴ θὰ ἀπήρχετο τοῦ οἴκου τοῦ ἀνδρός, ὡς λ. χ. ὥρισαν αἱ ἀποφάσεις τοῦ ἐπισκοπικοῦ δικαστηρίου τῆς μητροπόλεως Τρίκκης ἀπὸ 3 Ἰουνίου 1694² καὶ ἀπὸ Ἀπριλίου 1706³. Εἴτε καὶ ἐν τῇ περιπτώσει καθ' ἣν γυνὴ θὰ παρέμενεν ἐν τῷ συζυγικῷ οἴκῳ, οἰκία ὡς ὥρισεν ἡ ἀπὸ 6 Σεπτεμβρίου 1747 ἀπόφασις τοῦ αὐτοῦ δικαστηρίου⁴ «*νὰ τὴν ἔχη εἰς τὸ ὀσπήτιόν του καὶ νὰ τὴν ἐπισκέπτηται καὶ νὰ τὴν ζωοτροφῆται, ἕως ὁποῦ ζῆ ἢ ἠγηθεῖσα Εὐθυσία*». **2)** Ὅσάκις δ' ἀπήγγειλε τὸ διαζύγιον διὰ σωματικὸν πάθος ἢ νόσον τοῦ ἀνδρός ἔστιν ὅτε ὑπεχρέου τὴν γυναῖκα νὰ μὴ ἀναλάβῃ τὴν προῖκα χαριζομένην τῷ ἀνδρὶ, ὡς ὥρισε λ. χ. ἡ ἀπὸ 2 Δεκεμβρίου 1876 ἀπόφασις τῆς πατριαρχικῆς συνόδου⁵.

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.—Περὶ τῆς ἐκλογῆς τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας ἀπὸ τοῦ ἔτους 1672 μέχρι τοῦ ἔτους 1850*, ὑπὸ *Κ. Μ. Ράλλη*.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1672 μέχρι τοῦ ἔτους 1850¹ τοὺς πατριάρχας Ἀντιοχείας ἤρεῖτο ἡ Μ. ἐκκλησία καὶ δὴ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐνδημοῦντες ἀρχιερεῖς I. *προτροπῆ* καὶ *ἀδεία* τοῦ οἰκουμενικοῦ Π., ἔστιν ὅτε *γνώμη 1)* καὶ τοῦ Π. Ἱεροσολύμων. Οὕτως εἰς διαδοχὴν τοῦ παραιτησαμένου Π. Ἀντιοχείας Φιλήμονος ἠρέθη *γνώμη* καὶ τοῦ Π. Ἱεροσολύμων Ἐφραίμ τοῦ Β' ὁ Δανιὴλ κατ' Αὐγουστον τοῦ 1767² ἢ **2)** τοῦ τε Π. Ἱεροσολύμων καὶ τοῦ Π. Ἀλεξανδρείας. Οὕτως εἰς διαδοχὴν τοῦ τελευτήσαντος Π. Ἀντιοχείας Σιλβέστρου ἠρέθη *γνώμη* καὶ τῶν πατριαρχῶν Ἀλε-

¹ ΝΟΠ. σ. 255.

² Ὅρα φύλλ. 107 α τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως ταύτης ἐν Νομοκαν. μελέτ. σ. 81 - 82.

³ Ὅρα φύλλ. 113 β τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως ταύτης ἐν Νομοκαν. μελέτ. σ. 84 - 85.

⁴ Ὅρα φύλλ. 93 β τοῦ κώδικος τῆς μητροπόλεως ταύτης ἐν Νομοκαν. μελέτ. σ. 84.

⁵ ΝΟΠ. σ. 254 - 255.

* Ἐξήγησις συντεταγμένων λέξεων; Π=Πατριάρχης. — Μ=Μητροπολίτης.

¹ Τὰ τῆς ἐκλογῆς τῶν πατριαρχῶν Ἀντιοχείας κατ' ἄλλους χρόνους δὲν ἀποτελοῦσιν ὑποκείμενον τῆς ἀνακοινώσεως ταύτης.

² Κ. ΔΕΛΙΚΑΝΗ, Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ πατριαρχικοῦ ἀρχιεποφυλακείου σφιζόμενα ἐπίσημα ἐκκλησιαστικά ἔγγραφα τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς σχέσεις τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου πρὸς τὰς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας κλπ., ἐν Κωνσταντινουπόλει: 1904 σ. 212-214.